

Könyv egy elfelejtett bajai polgármesterről

A város keresi múltját. Borbíró [Vojnics] Ferenc, Baja város polgármestere. Emlékezések, dokumentumok. Szerkesztette Merk Zsuzsa és Rapcsányi László. Baja, 2007.

A város keresi múltját című kötet csak átvitt értelemben szól a keresésről, hiszen bár az egyik leghosszabb ideig hivatalban lévő bajai polgármesterről szól, mégis az ő életének bemutatása csak egy részét képezi a múlt keresésének. A kötet jelentősége éppen mégis a keresés, mert a könyv első felében egy családi levéltár iratait teszi bárki számára megismerhetővé. Ezen iratok, illetve levelek többsége nem Magyarországon, hanem az Egyesült Államokban található, mivel lányát, Szent-Györgyi Albert feleségét követve élete utolsó éveiben ide települt a kötet „főszereplője”, dr. Borbíró (Vojnics) Ferenc.

Dr. Borbíró Ferenc nevét, azért használták ebben a formában a könyv összeállítói, mert 1931-ben vezetéknevét Vojnicsról Borbíróra magyarosította – maga dr. Borbíró Ferenc ilyen formában soha nem használta nevét.

A könyv első nagyobb fejezete, a Levelezés 1929-1962. Ebben a részben megismerhetjük dr. Borbíró Ferenc 1947 utáni életét, különösen pedig a kitelepítést, illetve utána a Keszthelyen töltött időszakot. Ez a rész a kommunista rendszer működési mechanizmusába is bepillantást enged, megismerhetjük, belőle, hogy bizonyos döntések mennyire megalapozatlanok és irracionálisak voltak. Ugyanakkor a levelek némelyike a múltra való visszaemlékezés. A levélíró számára az álmodozás mellett ez a másik menekülési út a jelen sivárságából.

A levelezés elsősorban a két barátjához Gőbel Józsefhez¹ és Nagy András² – Baja főépítészéhez – írt leveleit tartalmazza, valamint Borbíró családi levelezésének egy részét. Sajnos a szerkesztők nem indokolták meg, hogy milyen szempont alapján került be a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat levéltárából csak két levél, s miért nem az összes. A levelezés rész kronologikus sorrendjét Szent-Györgyi Albert Gőbel Józsefhez írt 1963-64-es levelei után Bodroghy Ferencné – született Vojnics Adrienne-, dr. Borbíró Ferenc idősebbik lányának két visszaemlékezése zárja (a Nagyrábéra való kitelepítésről és az Ausztriába való menekülésről).

A könyv következő részének, az „Egy két szilánk összetört életéből” címűnek három fejezetében (Honnan jöttünk, kik vagyunk?; Össze-visszák; Bajai portrék – tisztársaim) dr. Borbíró Ferenc visszaemlékezései kaptak helyt. Ezt a részt pedig egy sajátos válogatás követi. Először Borbíró Ferenc előadásai az Amerika Hangja rádióban, ami az Amerikában elhangzott előadásait több évtized után Magyarországon is elérhetővé teszi. Ez az 1958-as előadássorozat Borbíró-Vojnics Ferenc közigazgatási munkáját is zárja, mert bár inkább gyakorlati szakembere volt a közigazgatásnak – azon belül is a városigazgatásnak –, mégis elméleti kérdésekkel, s tudása tovább adásával is foglalkozott.

A válogatás két részre tagolódik az egyik a Sajtóválogatás 1914–1956, a másik a Sajtókronológia 1914–1941. Mindkettő csupán töredékes képet ad a sajtóban dr. Bor-

¹ Dr. Gőbel József (1909-1976) egyetemi tanársegéd, dr. Borbíró Ferenc barátja, magyarországi hagyatékának megőrzője.

² Nagy András (1898–1979) Baja város főépítésze volt 1929 és 1961 között.

bíró Ferencről megjelent cikkekből. Az első azért, mert válogatás – ebbe néhány általa írt cikk is bekerült. A másik, az időbeli korlát miatt, hiszen 1914 előtt a bajai újságokban is jelentek meg cikkek róla, például édesapja halálával, közigazgatási gyakornokká történt kinevezésével is foglalkoztak, másrészt pedig polgármestersége idején írtak róla szabadkai újságok is. A Sajtókronológiába pedig elsősorban – majdnem kizárólagosan – bajai újságok kerültek be. Mindezek ellenére mindkettő szép válogatás, és a Borbíró Ferenc élete, illetve közigazgatási működése után érdeklődők számára a pontosabb kép kialakítását segíti, valamint árnyalja a könyv első része alapján kibontakozó képet. A könyv nemcsak a történészeknek, lokálpatriótáknak lehet érdekes, hanem a Baja és Szabadka múltja iránt érdeklődőkön túl bárkinek, aki egy huszadik századi közép-európai sorsra kíváncsi. Sorsán kívül az ember is érdekes, hiszen a megpróbáltatások ellenére soha nem alkudott meg, nem a maga javát, érvényesülését, hanem mások boldogulását és az igazságot kereste.

Ezt az egyik levelében a következőképpen fejezte ki: „Apai-anyai ágon délszláv eredet vagyok. 1918-ban a megszálló szerb hatalomnak az esküt mégsem tettem le. Pedig az akkori magyar kormánytól utasítás jött, a megszállók pedig karrierrel kecsegtettek. A kátyúba jutott magyar szekérről nem szálltam át a lendülettel megindulóra, hanem beálltam asztalosinasnak! (...) Az internálásból a békekötés után is csak szökés útján szabadultam. Ha valaki az ügyelbajjal hazatértnek azt jósolta volna, hogy lesz még magyar kormány, mely államhűségemet, megbízhatóságomat aggályosnak ítéli, annak a szemébe nevettem volna. De ha megéreztem volna prófétálásának igazát, másként akkor se cselekedtem volna. Azok közé tartozom, akik csak egy hazát és csak egy esküt ismernek.”

FÁBIÁN BORBÁLA

Orwelltől Orwellig

Tiltott történelmünk. 1945–1947.
Szerkesztette Horváth János. Budapest,
Századvég Kiadó, 2006. 158 o.

A Horváth János által szerkesztett tanulmánykötet címéről (*Tiltott történelmünk. 1945–1947*) óhatatlanul is George Orwell regénye, az 1984 jut eszembe, amelyben a Párt és annak vezetői – valamint az őket szívből vagy kénytelen-kelletlen kiszolgáló hivatalnoksereg – egyik fő célja a múlt átírása, a történelmi realitás helyébe pedig az aktuális politikai és kommunikációs kontextusnak megfelelő fikció állítása. Nagyjából ez a helyzet Magyarország 1945 és 1947 közötti történetének vizsgálatakor is. Ha a historiográfiai tendenciákat szeretném bemutatni, nem túl bonyolult a képlet: az államszocializmus korában a vizsgált korszakot a „népi demokratikus forradalom” magyarországi időszakának egyik egységként pozícionálták, amelynek fő politikatörténeti eseménysora oda vezetett, hogy a „haladó” – értsd marxista – csoportok vették át az ország vezetését. Mára már – elsősorban a rendszerváltozás óta elmúlt szűk két évtized forráskutató és ismeretterjesztő tevékenységének eredményeként – a történész szakma és az érdeklődő közvélemény előtt is világos, hogy Magyarország sorsa már 1944 szeptemberében – amikor a Vörös Hadsereg megjelent a trianoni határoknál – megpecsételődött. Szinte már az első pillanatokban eldőlt – persze Moszkvában, illetve a győztes szövetséges nagyhatalmak tárgyalótermeiben –, hogy hazánkban szovjet típusú politikai rendszer, sztálini kommunista diktatúra fog kiépülni, a kérdés csak az volt, hogy mikorra és ki(k)nek a vezetésével. Ennek a történeti periódusnak az eseményeit és folyamatait mutatja be több aspektusból,